

Στις παρυφές του εξευγενισμού: Παρατηρήσεις αστικής ανθρωπογεωγραφίας για την οδό Αισχύλου στου Ψυρρή

Της Φωτεινής Γεωργακοπούλου, αρχιτέκτονος που στο διάστημα 2009-2014 διατηρούσε γραφείο στην Αισχύλου.

Χαρτογράφηση

Η οδός Αισχύλου βρίσκεται ανάμεσα στις οδούς Αριστοφάνους και Αγίου Δημητρίου στην περιοχή του Ψυρρή. Η Αισχύλου και η Αριστοφάνους εκβάλλουν στην Πλατεία Ηρώων, τοπόσημο της περιοχής, ενώ η Αγ. Δημητρίου συναντά την Αισχύλου περίπου σαράντα μέτρα πριν την Πλατεία. Σε πείσμα των καιρών η Αισχύλου διατηρεί εκτός από δυο αποκαταστημένες νεοκλασικές κατοικίες, κάποιες παλιές και νέες αποθήκες χονδρικής, ένα εργαστήριο μεταλλουργίας, call centers και μαγαζιά ψιλικών που ανήκουν και απευθύνονται σε Μπαγκλαντεσιανούς μετανάστες καθώς και ένα άτυπο τζαμί. Αν και η κατοίκησή της φθίνει διαρκώς το οικιστικό της απόθεμα παραμένει ενδιαφέρον έστω και σε κατάσταση παρακμής, καθώς μεταξύ άλλων γίνεται αναφορά κατά κάποιον τρόπο σε δυο μεταγενέστερα παραδείγματα στην τυπολογία του παλιού Αθηναϊκού σπιτιού που απαθανάτισε ο Άρης Κωνσταντινίδης στο ομώνυμο βιβλίο του (1). Η στενή πρόσοψη και το μεγάλο σχετικά βάθος των οικοπέδων συνηγόρησαν εξάλλου υπέρ της δημιουργίας στοών από τις οποίες η μια είναι σήμερα εγκαταλειμμένη και η άλλη υπολειτουργεί (2).

Μικρό χρονικό

Ο εξευγενισμός (gentrification) στου Ψυρρή ξεκίνησε τη δεκαετία του '90 και έφτασε στο απόγειό του περίπου το 2004. Με τη μεταφορά της διασκέδασης στο Γκάζι η περιοχή γνώρισε μεγάλες ανακατατάξεις που διαρκούν μέχρι σήμερα. Ο ανταγωνισμός όσων λειτουργιών αναψυχής επιβίωσαν έγινε σκληρότερος και πήρε τη μορφή ακόμα επιθετικότερης επέκτασης στον ήδη σε μεγάλο βαθμό μειωμένης προσβασιμότητας δημόσιο χώρο. Το μικρό σε έκταση σημείο της Αισχύλου μεταξύ της Αγ. Δημητρίου και της Πλατείας Ηρώων είναι ένα καλό παράδειγμα της δυναμικής που αναπτύσσεται όταν συγκρούονται διεκδικήσεις διαφορετικών ομάδων πάνω στο σώμα της πόλης.

Οδός Αισχύλου

"Σύμφωνα με τον Φουκώ η νεωτερικότητα αντιμετωπίζει τη σύγκλιση δυο παραδειγμάτων, της λέπρας και της πανούκλας, που μέχρι τότε ήταν διακριτά. Το πρώτο ήταν ξεκάθαρα βασισμένο στον αποκλεισμό καθώς οι λεπροί "τοποθετούνταν

εκτός" πόλης. Με αυτόν τον τρόπο η αγνή πόλη κρατούσε το μίasma εκτός των τειχών. Ωστόσο στο παράδειγμα της πανούκλας είναι αδύνατον να μετακινηθούν όλα τα θύματα εκτός. Γι' αυτόν τον λόγο δημιουργήθηκαν μηχανισμοί επιτήρησης και ελέγχου του δημόσιου χώρου".

(ελεύθερη απόδοση αποσπάσματος του *Metropolis*, Agamben, 2005)

Τη διετία 2008-2010 η Αισχύλου λειτούργησε σαν πιάτσα σκληρών ναρκωτικών καθώς η ηρωίνη επικράτησε των σποραδικών ναρκωτικών "αναψυχής" που μέχρι τότε χαρακτήριζαν την ευρύτερη περιοχή χωρίς ωστόσο να συνοδεύονται από υψηλή παραβατικότητα (3). Οι ολοένα λιγότεροι κάτοικοι και οι εργαζόμενοι, Έλληνες και ξένοι, παρά τα συνεχή τους διαβήματα, βίωσαν τον αποκλεισμό που προκλήθηκε καθώς ο δρόμος "ξεχάστηκε" ακόμα κι από τις δημοτικές υπηρεσίες με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την καθαριότητα και την ασφάλεια. Οι ομάδες Δίας ωστόσο περνούσαν τακτικά από εκεί με μεγάλη ταχύτητα και συχνά ανάποδα, κάνοντας αιφνίδιους ελέγχους στα μαγαζιά των "ξένων", κάποτε και προσαγωγές. Σε άλλες περιπτώσεις έρχονταν ειδοποιημένοι από τους ιδιοκτήτες των εστιατορίων γύρω από την Πλατεία, όταν εκείνοι δεν έπαιρναν τον νόμο στα χέρια τους προτηλακίζοντας προληπτικά όποιον αντιλαμβάνονταν σαν τοξικοεξαρτημένο και δυνητικά σαν "πρόβλημα" για τη δουλειά.

Όπως ήταν αναμενόμενο με την κρίση το κλείσιμο πολλών επιχειρήσεων διευκόλυνε ακόμα περισσότερο την επέκταση των τραπεζοκαθισμάτων που ήδη είχαν κατέβει στον δρόμο, ακόμα και μπροστά στις σφραγισμένες προσόψεις. Το κακόγουστο σκηνικό που επικράτησε επεξεργάζεται και σερβίρει για τουριστικούς λόγους αλλά και για εγχώρια κατανάλωση, μια εικόνα της παλιάς Αθήνας γεμάτη φτηνά στερεότυπα. Με κορίνες, ζαρντινιέρες, διαφημιστικές πινακίδες και συχνά απλά με στάθμευση αυτοκινήτων ή και μικρών φορτηγών τροφοδοσίας που ανήκουν στα μαγαζιά, χωρίζεται η Αισχύλου στο ύψος της Αγ. Δημητρίου στα δυο, και οριοθετείται σαφώς η "νομιμοποιημένη" περιοχή κίνησης. Οι κράχτες των μαγαζιών αποθαρρύνουν τους περαστικούς, τουρίστες και μη, από τη διέλευση της Αισχύλου, προτείνοντας την Αγίου Δημητρίου ως ασφαλέστερη, και συμβάλλοντας έτσι στην περαιτέρω γκετοποίηση του δρόμου.

Μέχρι σήμερα έχουν γίνει δυο προσπάθειες "ομαλοποίησης" του δρόμου. Η πρώτη, πρωτοβουλία της Δράσης Αισχύλου, από Έλληνες και ξένους κατοίκους και εργαζόμενους της οδού, που υποστηρίχτηκε από την Επιτροπή Κατοίκων και Εργαζομένων του Ψυρρή, έγινε τον Μάιο του 2011 στη στοά της Αισχύλου 36. Λεγόταν *Γέφυρες* και αποσκοπούσε σε μια πρώτη συνάντηση και αλληλοκατανόηση όλων όσων συμβίωναν αναγκαστικά και αντιμετώπιζαν τα ίδια πιεστικά προβλήματα. Με συλλογική κουζίνα, τσάι και μουσική συναντήθηκαν Έλληνες κάτοικοι, Έλληνες και ξένοι, κυρίως Μπαγκλαντεσιανοί, εργαζόμενοι, εκπρόσωποι του Δήμου Αθήνας, ο ιμάμης του άτυπου τζαμιού, αλλά και άστεγοι, μετανάστες, τοξικοεξαρτημένοι, βαποράκια, από μια πλειάδα χωρών προέλευσης, που περισσότερο προσελκύστηκαν από την ελεύθερη πρόσβαση στο φαγητό. Η συνάντηση θεωρήθηκε πετυχημένη (4) παρά την έντονη ενόχληση που εκδήλωσαν οι ιδιοκτήτες των μαγαζιών, που κάποιοι ανάμεσά τους μπήκαν στον κόπο να έρθουν από άλλες γωνιές της περιοχής για να διαμαρτυρηθούν. Λίγο αργότερα μέσα σε διάστημα δυο εβδομάδων έγιναν από αγνώστους νυχτερινές επιθέσεις στον δρόμο με γκαζάκια, καταστράφηκαν βιτρίνες των ξένων μαγαζιών και κάηκαν τα μηχανάκια που στάθμευαν μπροστά στο τζαμί. Η συνάντηση δεν επαναλήφθηκε, η Δράση Αισχύλου ατόνησε πολύ γρήγορα όπως τελικά και η Επιτροπή Κατοίκων και Εργαζομένων του Ψυρρή.

Σε ένα διαφορετικό τοπίο ερήμωσης μετά από τη μεταφορά της πιάτσας και επανειλημμένες επιχειρήσεις-σκούπτα της αστυνομίας στο πλαίσιο του Ξένιου Δία, έγινε η δεύτερη εκδήλωση/street party στην Αισχύλου τον Απρίλιο του 2013 με τίτλο *Τη Βάψαμε!* Την οργάνωση είχαν οι Alternative Tours of Athens και με συμμετοχή εθελοντών καθαρίστηκε η κλειστή στοά του νούμερου 38 ενώ βάφτηκαν και διακοσμήθηκαν με graffiti οι προσόψεις κατοικημένων και ακατοίκητων κτιρίων του δρόμου, ως και οι λαμαρίνες των περιφράξεών τους. Αυτή τη φορά με τη βοήθεια του Δήμου και μιας σειράς χορηγών κάτω από δυνατή μουσική "ζωντάνεψε η ιστορία των κουτσαβάκηδων, των μόρτηδων και τραμπούκων του Ψυρρή" (5).

Σημειώσεις

1. Συγκεκριμένα στο νούμερο 54 εκεί που σήμερα υπάρχει ένα ακόμη ανώνυμο πολυώροφο κτίριο γραφείων (βλ. *Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια*, Άρης Κωνσταντινίδης, σσ. 36-37, 74-75, πρώτη έκδοση Αθήνα 1950)
2. Στα νούμερα 36 και 38 αντίστοιχα. Πρόκειται για διώροφο κτίριο γραφείων – σήμερα ενός αρχιτεκτονικού γραφείου, studio μουσικής, και εργαστήριου κεραμικής στον όροφο- και αποθηκών χονδρικής στο ισόγειο, και εγκαταλειμμένο τριώροφο κτίριο κατοικίας με ισόγεια καταστήματα, της δεκαετίας του '50
3. "Σταδιακά από το 2005 μέχρι και το 2006, είχε διάφορους διασκεδασζόμενους που πίναν κόκες, μεθαμφεταμίνες, ουσίες για πάρτι, κλπ στο δρόμο μας (καθότι πιο ήσυχος και διακριτικός από την τότε ακμάζουσα Αριστοφάνους). Χαβαλέδες, χωρίς σοκ. Μετά, ας πούμε το 2007, άρχισε το εμπόριο. Πρέζα θα έλεγα ότι εμφανίστηκε σε μεγάλες ποσότητες τη διετία 2008-2010. Πάντως, νομίζω ότι ανέκαθεν έπαιζαν ναρκωτικά στου Ψυρρή. Απλά υπήρχαν κάποια προσχήματα.." (μαρτυρία του Τ. Δ. κατοίκου μέχρι πρόσφατα της Αισχύλου)
4. http://playground4architecture.blogspot.gr/2011/05/blog-post_29.html
5. http://www.atathens.org/home_aisxyloustreetparty-gr.html